

Pólus-politika

-rohanás az Északi-sarkért-

Czéh Tamás

„Nem lehet egyszerre a háborúra és a békére is készülni.”

/Albert Einstein/

Az elmúlt időszak geopolitikai vonatkozású cikkeit vizsgálva azt tapasztalhattuk, hogy elsősorban Szíriával, Törökországgal, az Európát sújtó migrációs áradattal, az észak-koreai „kisfegyverkezési versennyel”, kapcsolatban jelentek meg leginkább hírek a különféle hírorgánumban.

Természetesen nem állítom azt, hogy az előzőekben felsorolt események történelmet befolyásoló momentumai ne lennének valóban fontosak. Mégis, az elmúlt időszak slágertémáit félre téve egy pillanat erejéig, szeretnék bemutatni egy olyan globális problémát, mely – amellet, hogy rendkívül halkán zajlik – akut helyzetéből fakadóan, képessé válhat arra, hogy jelentősen módosítsa az elkövetkező időszak geopolitikáját átszövő arcvonalakat. Ez a problémakör pedig az Északi sarkkör kérdése, pontosabban az egyes országok személyre szabott „Pólus-politikája”.

A globális felmelegedés következtében az Északi-sark jégtakarójának olvadásával ugyanis felértékelődött a térség szerepe. Bár a terület lakatlan, kietlen, a közlekedési infrastruktúra gyakorlatilag a nullával egyenlő, néhány, repülők számára kialakított leszállóhely és kikötőhelyek kapcsolódási pontokat jelentenek a területért versengő Kanada, Dánia, Norvégia, az Oroszországi Föderáció, az Amerikai Egyesült Államok és Kína honi területeivel.

Az “Arctic region”, vagyis Északi-sarkvidék az Északi sarkkörön belül - 66° 33' - fekvő területet jelenti. Szigorúan véve a sarkvidéki régió az Északi-tengerből, valamint az kontinensek „végén” elhelyezkedő szuverén területekből áll, melyek birtoklására természetesen a szomszédos országok mindig is jogot formáltak. Stratégiailag meghatározó helyzetben a következő országok vannak: Kanada, Dánia – Grönland és a Farei szigetek által-, Finnország, Izland, Norvégia, Oroszország, Svédország, és az Amerikai Egyesült Államok.

Forrás:¹

Az Északi-sarkvidék birtoklása stratégiai jelentőséggel bír. E területet ugyanis köztudottan ásványokban gazdag hatalmas készletekkel rendelkezik, melyek mindezidáig hozzáférhetetlenek

¹ Andrew Holland, Nick Cunningham, and Xander Vagg - Critical Security Challenges in the Arctic, ASP, 2013. 1. oldal.

voltak, „beleértve a felfedezetlen földgáztartalékok kb. 30%-át, valamint a felfedezetlen olajtartalékok 13%-át.”² Nem csoda, hogy a területből mind nagyobb szeletet kihalászni kívánó kormányok a következő évtizedek legnagyobb üzletét látják az olvadásban.

Azonban nem pusztán a rejtett ásványi anyagok birtoklása miatt értékelődött fel jelentősen a sarkvidék. Ugyanis a jégsapka olvadásával az ún. „északi-tengeri útvonal” az esztendő mintegy négy-öt hónapjában vehető igénybe, használatával 14 nappal rövidül meg a Kína kikötői és Rotterdam közötti jelenlegi mintegy 45 napos tengeri utazás hossza.³

Így érthetővé válik, hogy Kanada és Oroszország azzal kalkulál, hogy kialakíthatják az olvadás miatt az északi sarkkörüli szállítási útvonalakat, trendváltást eredményezve a kereskedelmi szállítások területén.

Az új „északi-tengeri útvonal” esetleges kialakításával azonban minden bizonnyal lennének, pontosabban lesznek veszteségek is. Feltételezhetően ugyanis kedvezőtlen lehet például az „Egyiptomi Arab Köztársaság számára, amely a 2012-es év során több mintegy 5 milliárd dollárt keresett a jól bevált kelet-nyugati hajózási útvonalként számon tartott Szezei-csatorna bevételeiből.”⁴

Fentebb, pár sorban már láthattuk, hogy melyik az a két fő érv – ásványi anyagok és kereskedelem –, melyek mentén az országok a sarkvidék gyarmatosítása mellett dönthetnek, pontosabban döntöttek. A következőben vizsgáljuk meg, milyen biztonsági szempontokat, kérdéseket kell figyelembe venni a jövő sarkkör-politikájának kialakításához!

- **Orosz fordulat:** Milyen további változásokat indít el a globális felmelegedés és a változások milyen módon fogják befolyásolni Oroszország sarkvidéki régióban történő aktivitását?
- **Kínai – orosz kapcsolatok:** Milyen kapcsolat fog kialakulni Kína és Oroszország között a sarkvidéki terület tekintetében a következő negyedszázadban?
- **Kína sarkkör-politikája:** Hogyan fognak megvalósulni a kínai vezetés gazdasági tervei a sarkkör bevonásával?
- **Társadalompolitika:** Milyen változásokkal fog járni hosszú távon az Északi-sarkon elterülő jégmezők elolvadása egészségügyi, migrációs és társadalmi szempontokból?

² FARAGÓ Péter – IMRE Gábor – MATOS István – VARGA Péter: A haderőnemek, fegyvernemek szerepe a jövő háborúiban, Hadtudományi Szemle, Budapest, 6. évfolyam, 4. szám, 2013., 6. oldal.

³ Tehát jelentősen lerövidülhet az Európa és Ázsia közötti kereskedelmi útvonal a fentebb jelzett időszakokban. Ez azt jelenti, hogy lerövidül természetesen a távolság is, Shanghai és Hamburg között például mintegy 5200 km-el. Forrás: James Kraska and Betsy Baker: Emerging Arctic Security Challenges; Center for New American Security, 2014. 7. oldal.

⁴ FARAGÓ Péter – IMRE Gábor – MATOS István – VARGA Péter: A haderőnemek, fegyvernemek szerepe a jövő háborúiban, Hadtudományi Szemle, Budapest, 6. évfolyam, 4. szám, 2013., 7. oldal.

- **Stratégiai stabilitás:** Lehetséges-e a jövőben, hogy sarkkörüi területek az elrettentési program, valamint az interkontinentális rakétarendszer központi elemévé váljanak?

- **Kritikus környezet:** A fagyott állapotban lévő nagymennyiségű édesvíz elolvadása jelentős hatást gyakorol az óceáni áramlatokra, egyes régiók éghajlata gyökeresen átalakulhat. Az emelkedő vízszint világszerte előnetheti az alacsonyan fekvő partvidékeket – ennek komoly gazdasági, társadalmi és környezeti kihatásai lehetnek.⁵

Látnunk kell, hogy az előzőekben felsorolt tényezők, vagy ha tetszik, kérdések rendkívül összetettek, univerzálisak, és szinte bármelyik képes alapjaiban arra, hogy új, eddig ismeretlen hajnal hozzon az emberiség életében. Megválaszolásuk a következő évek, évtizedek feladatai lesznek.

Mégis, az előző okfejtésemet alapul véve megállapíthatjuk azt, hogy az elmúlt időszak egyik legnagyobb figyelmet keltő eseményeit Oroszország sarkvidéki megmozdulásai okozták. 2015 októberében az orosz védelmi miniszter, Szergej Kuzsugetovics Sojgu tábornok elismerte azokat a hírek, melyek az orosz jelenlét megerősítéséről szóltak e kietlen területeken. Oroszország ugyanis egy jelentős katonai bázist kezdett el építeni a Ferenc József-földön⁶, mely alkalmassá válik, válhat egy 150 fős katonai kontingens 18 hónapra történő elszállásolására.⁷

További aggodalomra adhat okot az a tény, hogy Oroszország a katonai jelenlétén túl védelmi rakétarendszer építését kezdeményezte. A 6 új rakétabázis elsődleges feladata az lesz, hogy őrködjön az orosz területek alatt rejlő ásványkincsek fölött és természetesen, hogy hathatósan kifejezze Oroszország területi érdekeit.⁸

⁵ James Kraska and Betsy Baker: Emerging Arctic Security Challenges; Center for New American Security, 2014. 11. oldal.

⁶ A Ferenc József-föld egy Oroszországhoz tartozó szigetcsoport, mely közel fekszik az Északi-sarkhoz. A Jeges-tengeren található Novaja Zemljától (Új-Föld) északra és a Spitzbergáktól keletre. A Ferenc József-föld 191 jéggel borított szigetből áll. – Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Ferenc_J%C3%B3zsef-f%C3%B6ld (2016.03.08.)

⁷ Russia builds massive Arctic military base – Forrás: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/11944219/Russia-builds-massive-Arctic-military-base.html> (2016.03.08.)

⁸ The new Cold War? Russia sends troops and missiles to the Arctic as Putin stakes a claim for the region's oil and gas reserves – Forrás: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3374539/The-new-Cold-War-Russia-sends-troops-missiles-Arctic-Putin-stakes-claim-region-s-oil-gas-reserves.html> (2016.03.08.)

Orosz védelmi minisztérium bejelentette, hogy a jelenleg legfejlettebb, hadrendbe állított S-400 légvédelmi rakétákat fognak telepíteni a „Novaja Zemlja” elnevezésű szigetcsoport területére. A másik öt katonai bázis, amelyek telepítése lassan a végéhez közeledik, a következő helyszíneken fognak szolgálatot teljesíteni: Kotelny- és Sredny-sziget a Szevernaja Zemlja szigetcsoport, Novaja Zemlja és Wrangel-sziget és a Chukotka-félsziget.

Forrás:⁹

A felmerülő problémák megoldásának színhelyéül az „illetékes” országok 1995-ben létrehozták az Északi-sarkvidéki Tanácsot (Arctic Council)¹⁰, melynek állandó tagjai a következő államok: Kanada, Dánia, Finnország, Izland, Norvégia, Oroszország, Svédország és az Amerikai Egyesült Államok.

Véleményem szerint jól mutatja a sarkkör politika változásait, jövőbeni tendenciáit az a fejlemény, miszerint Kína állandó megfigyelői státuszt kapott az Északi-sarkvidéki Tanács 2013. május 15-i, svédországi ülésén.

Az intézmény egyértelmű célja a terület és az ott kiaknázható természeti kincsek „megóvása”. A következő években, évtizedekben a terület folyamatos megerősödésére lesz minden bizonnyal szükség, hiszen a jövő „békés” világának egyik legfontosabb, domináns Achillesz-sarkát vélem felfedezni a „Pólus vitában”.

S ahogy a történelem már oly sokszor volt kénytelen bebizonyítani, hiába próbálnak sokan békét teremteni ott, ahol valaki már elkezdett fegyverkezni. Oroszország pedig ezt teszi, tudatosítva mindenkiben a tényt, miszerint az ország folytatni fogja azt, ami az állam egyik legmarkánsabb, ha tetszik, legősibb feladata: a saját területének gyarapítása.

⁹ U.o.

¹⁰ 20 years of the Arctic Council – Forrás: <http://www.arctic-council.org/index.php/en/about-us/arctic-council/20-year-anniversary> (2016.03.11.)